مروری بر عملکرد بنی‌صدر در جبهه‌های جنگ تحمیلی

بنی‌صدر می‌خواست با ۲ عملیات سرنوشت جنگ را یکسره کند

■ علیرضا محمدی

ابوالحسن بنی‌صدر به عنوان اولین رئیس‌جمهور ایران بعد از انقلاب، طبق قانون می‌بایست ریاست شورای عالی دفاع را برعهده می‌گرفت؛ سمتی که گویا بنی‌صدر توجهی به حساسیت آن نداشت و جلسه این شورا را از چند ماه قبل از شروع جنگ و مدتی پس از شروع آن برگزار نکرد. بنی‌صدر تا اواخر سال ۵۹ در جبهه‌ها حضور فعالی داشت. پس از آن به تهران بازگشت تا با تمرکز در عرصه سیاسی کشور، شمارش معکوس برای عزل و فرارش از کشور را آغاز کند.

■ **بالاترین مقام نظامی**

۱۵ بهمن ماه ۱۳۵۸ امام خمینی حکم ریاست جمهوری بنی‌صدر را تنفیذ کردند. چهار روز قبل، او با کسب حدود ۱۱ میلیون رأی به عنوان اولین رئیس‌جمهور ایران پس از پیروزی انقلاب انتخاب شده بود. طبق قانون تشکیل شورای عالی دفاع ذیل اختیارات رهبری بود، اما در رأس آن رئیس‌جمهور قرار داشت و سپس با ترکیبی از سیاسیون و نظامی‌ها و البته دو نماینده منتخب از سوی رهبری، این شورا بالاترین ارگان نظامی کشور به شمار می‌رفت.

■ **استعفای فرمانده سپاه**

گذشته از ریاست شورای عالی دفاع، در ۳۰ بهمن ماه ۱۳۵۸ یعنی تنها چند روز پس از انتخاب بنی‌صدر به ریاست جمهوری ایران، امام خمینی طی حکمی او را به عنوان فرمانده کل قوا منصوب کردند. به این ترتیب بنی‌صدر بالاترین مقام نظامی کشور شده بود و علاوه بر ارتش، می‌توانست روی ترکیب سپاه که متشکل از جوانان انقلابی بودند نیز تأثیرگذار باشد. چنانچه وقتی بنی‌صدر در دوم اسفندماه ۱۳۵۸ حکم فرماندهی کل قوای خود را تحویل گرفت، جواد منصوری اولین فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی روز بعد از سمت خود استعفا داد و جایش را به عباس دوزدوزانی داد.

■ **کشف سرگرد صیاد شیرازی**

اگر فرض بگیریم که بنی‌صدر از اول اسفندماه ۱۳۵۸ کار خود را به عنوان فرمانده کل قوا رسماً آغاز کرد، دقیقاً هفت ماه بعد جنگ تحمیلی آغاز شد. از بهار سال ۵۹ نیز تجاوزات مرزی دشمن آنقدر زیاد شده بود که گروه‌های مختلف از جمله سازمان منافقین نیز آمادگی خود را برای حضور در مرزها اعلام کرده بودند!

در این زمان (نیمه اول سال ۵۹) موضوع کردستان هنوز داغ بود. اما نیروهای انقلاب دست برتر را داشتند و اخبار خوشحال‌کننده‌ای از کردستان به گوش می‌رسید. این پیروزی‌ها باعث خشنودی بنی‌صدر شده بود؛ چراکه وی به عنوان فرمانده کل قوا، پیشروی نیروهای انقلاب در کردستان را به حساب خودش می‌گذاشت. در همین زمان بنی‌صدر به سرگرد علی صیاد شیرازی که در موفقیت‌های کردستان نقش ویژه‌ای داشت، به صورت موقت درجه سرهنگی داد و با تشکیل قرارگاه عملیاتی غرب کشور، فرماندهی این قرارگاه را به سرهنگ صیاد شیرازی واگذار کرد. صیاد شیرازی تا آن زمان مسئولیت‌های غیررسمی در جبهه میدانی کردستان داشت. با اعطای یک درجه تشویقی و همچنین زدن حکم فرماندهی قرارگاه غرب کشور به نام او، بنی‌صدر اعلام می‌کرد صیاد شیرازی را او کشف کرده است!

دوره توجه بنی‌صدر به صیاد شیرازی خیلی طول نکشید و با اختلافاتی که بین بنی‌صدر و چهره‌هایی چون آیت‌الله بهشتی پیش آمد، موضع‌گیری انقلابی صیاد شیرازی به مذاق بنی‌صدر خوش نیامد و با پس گرفتن درجه موقت سرهنگی از صیاد، او را از فرماندهی قرارگاه عملیاتی غرب کشور عزل کرد. با شروع جنگ تحمیلی، سرنوشت دیگری برای صیاد شیرازی رقم خورد.

■ **شروع غافلگیرانه جنگ**

همانطور که گفته شد، در هفت ماهی که بنی‌صدر فرمانده کل قوا بود تا زمان شروع رسمی جنگ تحمیلی در ۳۱ شهریورماه ۱۳۵۹، مناطق مرزی غرب و جنوب کشور همواره دستخوش حملات گاه و بیگاه بعثی‌ها قرار می‌گرفت. آن زمان یک برداشت کلی از تجاوزات مرزی عراق وجود داشت و آن هم عدم‌باور به شروع یک جنگ تمام‌عیار بود. در بین برخی از سیاسیون که بنی‌صدر نیز جزو آنها قرار داشت، باور این نکته که عراق بخواهد به کشور بزرگی چون ایران با پیشینه ژاندارمی منطقه حمله کند، بسیار دشوار بود. حتی برخی از نظامی‌های رده بالا نیز چنین برداشتی داشتند.

سردار شهید حاج حسین همدانی در بیان خاطره‌ای از حضور برخی از نظامی‌های اعزامی از مرکز در جبهه قصر شیرین می‌گوید: «وقتی تانک‌های دشمن را به چند افسر ارشدی که از سوی بنی صدر به منطقه مرزی غرب کشور آمده بودند نشان دادیم، به ما خندیدند و گفتند اینها ماکت تانک هستند و عراق جرئت نمی‌کند به ما حمله کند.»

باور «عدم شروع جنگ» اشتباهی کلیدی بود که نه تنها بنی‌صدر بلکه برخی از چهره‌های سیاسی و نظامی دچار آن شده بودند. پس از بارها و بارها تجاوزات مرزی دشمن، نهایتاً در اواخر مرداد ماه ۱۳۵۹ بنی‌صدر به عنوان فرمانده کل قوا به شکل رسمی اعلام کرد: «به نیروهای مسلح دستور داده شد تا به عراق مجال ندهند.» این اعلام نظر رسمی شاید تنها موردی باشد که توجه او به تحرکات رو به رشد دشمن را نشان می‌دهد. بی خیالی نسبت به تجمیع نیروهای دشمن در کنار مرزها، عاقبت به شروع غافلگیرانه جنگ در ۳۱ شهریورماه ۱۳۵۹ منتهی شد.

■ **اعتقاد به شیوه‌های کلاسیک**

در مورد اینکه عملکرد بنی‌صدر در جبهه‌های دفاع مقدس خائنانه بود یا نه، نظرات متفاوتی وجود دارد. اما روی این موضوع که او طی فرماندهی‌اش در جبهه‌ها اشتباهات زیادی انجام داد، اختلاف چندانی وجود ندارد؛ چراکه بنی‌صدر طی حدود شش ماه حضور فعالش در جنگ، حتی یک پیروزی چشمگیر به دست نیاورد!

او به شیوه‌های کلاسیک در جنگ اعتقاد داشت. نگاهی به دو عملیات نصر و توکل که هر دو در دی ماه ۱۳۵۹ انجام گرفتند، گویای این مطلب است. در هر دو عملیات یگان‌های زرهی می‌بایست به صفوف دشمن یورش می‌بردند و در یک حرکت بلندپروازانه، خرمشهر و آبادان را آزاد می‌کردند و با گذشتن از مرزها، به سوی بصره پیشروی می‌کردند. در نتیجه شکست این دو عملیات که به فاصله چند روز از هم انجام شدند علاوه بر اینکه تعداد قابل توجهی از تانک‌ها و خودروهای زرهی ایران نیز از بین رفتند، قرار شد عملیات زرهی به کلی از دکترین نظامی ایران کنار برود و پس از آن از نیروهای زرهی به عنوان پشتیبان نیروهای پیاده به کار برده شدند.

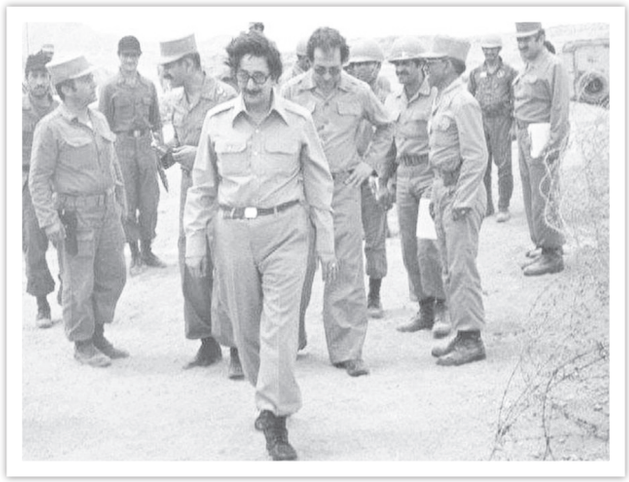

دد

برای بسیجی‌ها و سپاهی حاضر در دفاع مقدس این طرز رفتارهای بنی‌صدر به قدری دردآور بود که پس از عزل او از فرماندهی کل قوا در ۲۰ خردادماه ۱۳۶۰ بلافاصله نام عملیات پیش رو در جبهه دارخوین - آبادان را که قرار بود ۲۵ خرداد انجام بشود، تغییر دادند

در یک نگاه کلی بنی صدر چهار عملیات عمده در جنگ را فرماندهی کرد که هر چهار عملیات موفق نبودند. اولین آنها عملیات پل نادری یا دزفول بود که ۲۳ مهرماه ۱۳۵۹ در منطقه عمومی شوش و دزفول انجام گرفت که با پاتک دشمن رو به رو شد و نهایتاً دشمن به موقعیت اولیه خود بازگشت. عملیات بعدی در جاده ماهشهر بود که آن هم موفقیت چندانی به دست نیاورد و نهایتاً همانطور که گفته شد دو عملیات نصر و توکل در دی ماه سال ۵۹ انجام گرفتند که اولی (نصر) برای آزادسازی خرمشهر و دومی (توکل) برای شکست حصر آبادان بود. جالب است که بنی صدر می‌خواست با همین دو عملیات کار جنگ را یکسره کند!

■ **اختلاف با پاسدارهای جوان**

یکی دیگر از مسائل پررنگ در موضوع عملکرد بنی‌صدر در جبهه‌های جنگ، عدم توجه و اعتماد او به حضور پاسدارهای جوان در جبهه و به تبع آن، حضور نیروهای داوطلب مردمی در جنگ بود. برای بسیجی‌ها و سپاهی حاضر در دفاع مقدس این طرز رفتارهای بنی‌صدر به قدری دردآور بود که پس از عزل او از فرماندهی کل قوا در ۲۰ خردادماه ۱۳۶۰ بلافاصله نام عملیات پیش رو در جبهه دارخوین - آبادان را که قرار بود ۲۵ خرداد انجام بشود، تغییر دادند و نام آن را «فرمانده کل قوا خمینی روح خدا» گذاشتند تا شادیشان از این اتفاق را اینگونه در تاریخ به ثبت برسانند.

سراسر خاطرات سرداران جنگ مملو از نکاتی است که اختلافات آنها با بنی‌صدر را گوشزد می‌کند. کار به جایی رسیده بود که سردار علی فضلی در ذیل خاطرات خود عنوان می‌دارد که او و تعداد دیگری از پاسدارها قصد داشتند بنی‌صدر را پس از خروج از یک جلسه مضروب سازند تا ولو برای مدتی هم که شده، جبهه‌ها را از شر حضور او خلاص کنند.

■ **عزل و فرار از کشور**

پس از شکست در عملیات توکل در آخرین روزهای دی ماه ۱۳۵۹، بنی‌صدر از حضور فیزیکی خود در جبهه‌ها کاست و با بازگشت به تهران، روی فعالیت‌های سیاسی تمرکز کرد. اوج حرکت‌های او در فضای سیاسی، ماجرای ۱۴ اسفند ۵۹ و مضروب ساختن جوان‌های انقلابی توسط یادی گروهک منافقین بود. مجموعه عملکرد او چه در عرصه سیاسی و چه در جبهه‌های دفاع مقدس نهایتاً باعث شد تا ابتدا حضرت امام وی را در ۲۰ خردادماه ۶۰ از فرماندهی کل قوا عزل کند. سپس مجلس نیز در ۳۱ خردادماه رأی به عدم کفایت سیاسی او داد. کمی بعد بنی‌صدر به همراه مسعود رجوی از ایران گریخت تا پرونده اولین رئیس‌جمهور ایران پس از انقلاب اینگونه بسته شود.

سردار شهید حاج حسین همدانی در بیان خاطره‌ای از حضور برخی از نظامی‌های اعزامی از مرکز در جبهه قصر شیرین می‌گوید: «وقتی تانک‌های دشمن را به چند افسر ارشدی که از سوی بنی صدر به منطقه مرزی غرب کشور آمده بودند نشان دادیم، به ما خندیدند و گفتند اینها ماکت تانک هستند و عراق جرئت نمی‌کند به ما حمله کند.»

یادکرد

مروری بر مجاهدت‌های شهید مصطفی اردستانی از خلبانان بنام دفاع مقدس

خلبانی که غیر از خدا از هیچ کس نمی‌ترسید

■ آرمان شریف

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی، خلبانان شجاع و غیوری را در هشت سال دفاع مقدس به خود دید. خلبانانی که با قبول سخت‌ترین مأموریت‌ها، نقشه‌های دشمن را خنثی می‌کردند و در موقعیت‌های مختلف آماده فدا کردن جانشان بودند. همین دلاوری‌ها سبب شد تا نقشه شوم دشمن متجاوز بعثی عملی نشود و آنها آرزوی اشغال ذره‌ای از خاک ایران را به گور ببرند.

امیر سرلشکر خلبان شهید «مصطفی اردستانی» یکی از همین خلبانان شجاع است که در دوران دفاع مقدس کارنامه‌ای درخشان از خود به جا گذاشت. او در سال ۱۳۵۰ به استخدام نیروی هوایی درآمد و با انتخاب رشته خلبانی، وارد دانشکده خلبانی شد و دوره‌های مختلف را یکی پس از دیگری پشت سر گذاشت و خیلی زود مهارت‌های خلبانی‌اش را به استادانش نشان داد. بااینکه اخلاص و ایمان اردستانی در جریان مبارزات انقلابی علیه حکومت پهلوی بر همه عیان شده بود ولی شروع جنگ تحمیلی مهر تأیید دیگری بر عشق و علاقه قلبی این خلبان به انقلاب نوپای اسلامی و کشورش زد. در اواخر شهریورماه ۱۳۵۹ اولین ثمره زندگی مشترک شهید اردستانی پا به عرصه وجود گذاشته بود و اردستانی می‌توانست در کنار خانواده‌اش بماند اما به محض شنیدن تجاوز هوایی دشمن بعثی به خاک ایران در شب ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ از طریق رسانه‌ها خانواده خود را رها کرد و صبحگاه روز اول مهرماه عازم شهرستان تبریز شد و در اولین پروازهای عملیاتی برون‌مرزی روز دوم جنگ شرکت کرد. درخشش شهید اردستانی در پروازهای مستمر و فرماندهی مدبرانه در پروازهای عملیاتی به‌صورت انفرادی و جمعی سبب شد تا در سال ۱۳۶۰ با اعطای ۱۸ ماه ارشدی و ارتقا به درجه سرهنگ دومی موقت به فرماندهی پایگاه پنجم شکاری امیدیه منصوب شود. در سال ۱۳۶۳ پس از حدود سه سال فرماندهی بر پایگاه پنجم شکاری به ستاد نهاجا و در همان سال برحسب ضرورت جهت به عهده گرفتن مسئولیت معاون عملیات پایگاه دوم شکاری به تبریز منتقل شد. در سال ۱۳۶۶ سمت مدیر آموزش معاون عملیات نهاجا و سپس در همان سال معاونت عملیات نهاجا را به عهده می‌گیرد و تا زمان شهادت در این مسئولیت خطیر به طور صادقانه و مخلصانه انجام وظیفه کرد. ایمان، اخلاص، دین‌باوری، دوستدار اهل‌بیت و ائمه‌اطهار(ع)، عشق به امام و انقلاب اسلامی، حریص بودن در دفع تجاوز دشمن، شهامت و بی‌باکی در پذیرش سخت‌ترین مأموریت‌های رزمی و عملیاتی از ویژگی‌های بارز این خلبان جسور و دلاور ارتش جمهوری اسلامی ایران بود. سرتیپ خلبان حبیب بقایی درباره شهید اردستانی می‌گوید: «اردستانی به حدی جسور و شجاع بود که غیر از خدا از هیچ چیز هراس نداشت. تمام مأموریت‌های سخت و کم‌نظیر را با حملات پی در پی به پایگاه‌های شمال و شرق عراق و مناطق حساس و حیاتی انجام می‌داد. در انجام مأموریت‌ها هیچ کس به پای او نمی‌رسید. در عملیات‌ها همیشه پرچمدار و در صف مقدم بود و به سایرین نیز روحیه می‌داد و از هر چه در توان داشت، دریغ نمی‌کرد. حتی بعضی از روزها پنج بار مواضع دشمن را مورد هدف قرار می‌داد.»

اگرچه اردستانی از سال ۱۳۶۰ که سال اول جنگ بود در موقعیت‌های فرماندهی قرار گرفت و مسئولیت‌های فرماندهی او را از درگیر شدن با پروازهای عملیاتی بازمی‌داشت، با این حال مسئولیت پروازهای خاص عملیاتی را شخصاً به عهده می‌گرفت و مواضع شناسایی‌شده دشمن را در پروازهای صاعقه‌وار هدف قرار می‌داد. در عملیات هوایی حمله به اچ۳ با هواپیمای اف۵ در نقش آتش پشتیبانی و عملیات ایذایی حضور مؤثر و پررنگ داشت. اردستانی ۷۴ پرواز عملیاتی برون‌مرزی، ۱۷۹ پرواز گشت هوایی و ۱۵۰ پرواز عملیات پشتیبانی رزمی از نیروهای زمینی را انجام داده است و در این دوره از خدمت او علاوه بر تشویق‌های متعدد جمعاً ۳۹ ماه ارشدی و دریافت نشان درجه ۲ فتح در سوابق خدمتی او به ثبت رسیده است.

بدون شک او با انجام ۴۰۰ سورتی پرواز برون‌مرزی بر فراز خاک دشمن و ۱۷۲۴ ساعت پروازهای مختلف در خاک میهن اسلامی، یکی از قهرمانان جنگ به حساب می‌آید که چندین بار تا مرز شهادت پیش رفت و سرانجام در تاریخ پانزدهم دی ماه ۱۳۷۳ بر اثر سانحه هوایی به همراه فرمانده فقید نیروی هوایی سرلشکر شهید منصور ستاری و چند تن دیگر از همرزمانش به آرزوی دیرینه‌اش رسید و به لقای معبود شتافت.

اردستانی به حدی جسور و شجاع بود که غیر از خدا از هیچ چیز هراس نداشت. تمام مأموریت‌های سخت و کم‌نظیر را با حملات پی در پی به پایگاه‌های شمال و شرق عراق و مناطق حساس و حیاتی انجام می‌داد

جدول

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۶۳۲۲

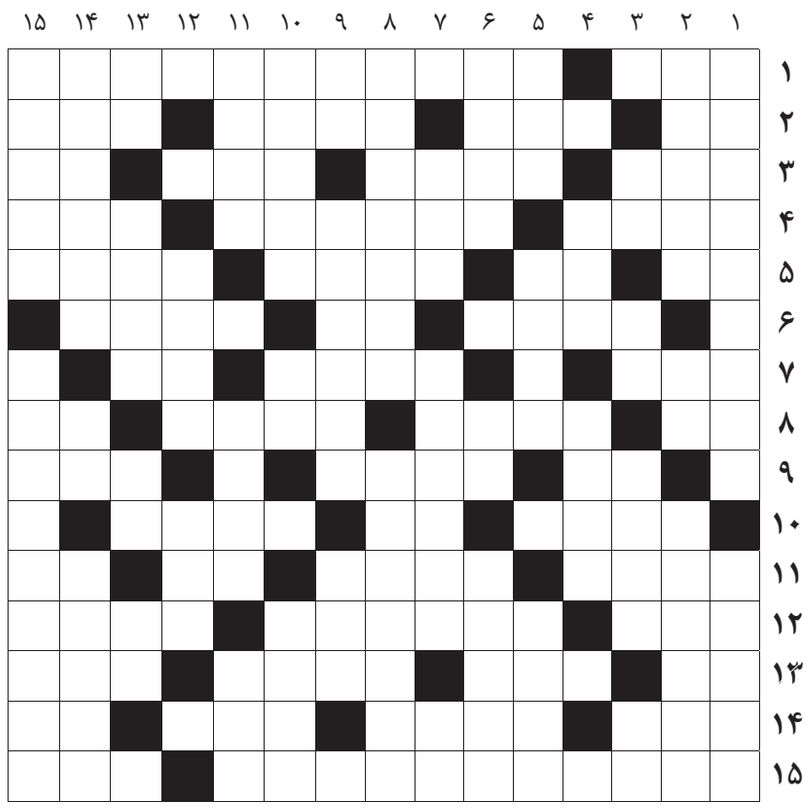

از راست به چپ

■ ۱- فیلم سینمایی جنگی به کارگردانی عبدالحسین برزیده- اطمینان از صحت گفتار و کردار ■ ۲- حرف انتخاب- صلیب- آتشگیره- فلزی که در سنگینی مثل است ■ ۳- موی نرم- ضماد- خدای هندو- جدید ■ ۴- پیوند و پیوست اینترنتی- اسطوره و حکایت- مرجمک ■ ۵- ترش و شیرین- پوستین- از ظروف آشپزخانه- ظرف مرکب ■ ۶- فیلم مجید مجیدی- حرف دهن‌کجی- ایوان ■ ۷- دندانه کلید- شهر تشنه فریب- رئیس جیمز باند ■ ۸- دریا- گوارا- فرزند چهارپا- سنگ عصاری ■ ۹- بیهوشی- نوعی پارچه مرغوب- گوالیدن ■ ۱۰- شماره بین‌المللی کتاب- شامه نواز- نوه اردشیر بابکان ■ ۱۱- پارچه روپوشی قدیمی- موزیک نظامی- اولین نت- از ما بهتران ■ ۱۲- به رو خوابیده- پیامبر مدفون در شوش- سرگردان و ویلان ■ ۱۳- برگ برنده- واحد شمارش گردو- امپراتور نیمه دیوانه روم- مالدار ■ ۱۴- مردم قرآنی- معادل فارسی شیفت- گریبان- ضمیر غایب ■ ۱۵- از ابنیه تاریخی شیراز- سنت‌ها

از بالا به پایین

■ ۱- هیئت سیاسی یک کشور در کشور دیگر - شهری در ترکیه ■ ۲- قنات- سرما- خجل ■ ۳- همراه مرد- میوه خوب- زمین بایر- پسوند شباهت ■ ۴- غذای گیاه- سوراخ سوراخ ■ ۵- اهلی- خوراک اندک- یک ششم مال ■ ۶- به کار بستن قانون- یادداشت- رمانی از ماکسیم گورکی ■ ۷- از اعداد مقدس- شتربان- از کلمات ربط ■ ۸- رمان مارک تواین- مهاجم ملی‌پوش پیشین رئال مادرید ■ ۹- پول ژاپن- روستایی تاریخی در نطنز- عمارت باشکوه ■ ۱۰- مشترک- صنم- ظرف مسی بزرگ ■ ۱۱- مخاط در سپیده تخم‌مرغ- جنگ- لقب امام دهم شیعیان ■ ۱۲- لحاف- غذای رقیق ■ ۱۳- پایه و اساس- مردم عادی- گیاه مرداب- بدون موی ■ ۱۴- چرم خام- اندوه- یار محبوب و عزیز ■ ۱۵- خشکی- میثاق، پیمان

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

۵	۴		۳				۶	
			۶	۹				
۳							۴	
					۲			۷
۹			۷					
		۴	۹		۳			۲
			۱	۲				
۲						۵		۶
۶		۹				۷		

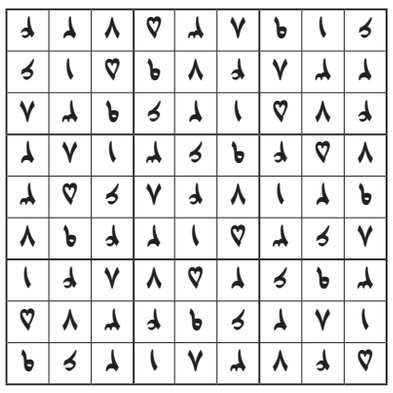

جدول کلمات متقاطع
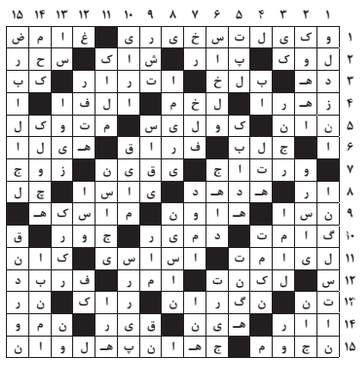
پاسخ جدول شماره ۶۳۲۱